

Justiitsministeerium

Arvamus Karistusseadustiku muutmise seaduse väljatöötamiskavatsuse kohta

20.01.2025

Eesti Naiste Varjupaikade Liit tänab võimaluse eest esitada oma arvamus nõusolekut puudutava Karistusseadustiku muudatuse kohta.

Oleme juba varem esitanud Justiitsministeeriumile seisukoha, et me ei näe seaduse muutmiseks tegelikku vajadust, sest ka kehtiva seaduse alusel on meie kogemuste kohaselt võimalik vägistajad vastutusele võtta.

Viimase kuue aasta jooksul on meie Liitu kuuluvatesse tugikeskustesse pöördunud üle 800 naise, kes on rääkinud mingis vormis seksuaalse vägivalla kogemusest, mis moodustab keskmiselt 13% kogupöördumistest.

Kõige sagedasemad neist on olnud olukorrad paarisuhtes, kus naine küll enda sõnul tegelikult seksuaalvahekorda ei soovinud, kuid nõustus sellega lihtsalt kodurahu huvides või mingi muu eesmärgi saavutamiseks, mitte hirmutundest või selge sunni tagajärjel.

Esineb aga ka juhtumeid, kus naine elabki pidevas hirmus mehe ettearvamatu käitumise ees ja püüab täita absoluutselt kõiki tema soove, sh ka seksuaalseid.

Need naised ei pea endaga toimunut vägistamiseks, aga tugikeskustesse on pöördunud ka ohvreid, keda on seksuaalvahekorda sunnitud otsese räige vägivalla või ähvardusega või kes on olnud vahekorra ajal abitusseisundis.

Seadusemuudatus ei tooks meie hinnangul aga mitte ühegi nende kolme grupi ohvrite olukorras kaasa mingeid tuntavaid positiivseid muudatusi. Kui seda nõutakse, hakkaksid vägivaldses suhtes elavad naised väljendama ka aktiivset nõusolekut.

Mitte ühegi meile teadaoleva juhtumi puhul, mis on jõudnud politseisse, pole seni probleemi tekitanud Eesti puudulik seadusandlus. Kui kriminaalasjad on lõpetatud või süüdistatav kohtus õigeks mõistetud, siis vaid piisavate tõendite puudumise tõttu. Seda olukorda aga kavandatav seadusemuudatus ei leevenda.

Mis puudutab valikut EI- ja JAH-mudeli vahel, siis Eesti Naiste Varjupaikade Liidu eelistus on EI-mudel. Oleme seda põhjalikult arutanud nii oma tugikeskuste töötajate kui võrgustikuga.

Meie hinnangul on EI väljendamine nii sõnaliselt kui kehakeeles naise jaoks kergem ja loomulikum ning meie kultuuriruumile omasem. Samuti on EI, nii sõnaliselt kui kehakeeles väljendatuna, selgem ja üheselt arusaadavam partneri jaoks, mis aitab naisi paremini kaitsta.

Kui [Taanis](#) kaks aastat peale JAH- mudeli kehtestamist läbi viidud uuringu kohaselt eelistas enamik sealsetest elanikest nõusoleku väljendamist kehakeeles, väga suur osa meestest pidas sõnalist nõusoleku küsimist ebaloomulikuks ning samas väljendas muret, et nad ei suuda tõlgendada kehakeeles antud nõusolekut õigesti, siis võib eeldada, et Eestis saavad vastavad probleemid olema veelgi suuremad. Taani uuringu kohaselt on ka üle poole meestest ja kolmandik naistest mures võimalike valesüüdistuste pärast.

Seetõttu tuleks seaduse muutmisel väga selgelt ja arusaadavalt lahti kirjutada, mida edaspidi loetakse vägistamiseks ja kuidas tuleb väljendada nõusolekut, et Eesti inimesed saaksid õiguskaualekalt käituda. Soovitakse ju vägistamise mõistet põhimõtteliselt muuta ja seniselt sunni kasutamise keelamiselt suunata põhirõhk vastastikuse kommunikatsiooni kvaliteedile.

Seejärel on väga oluline viia see teadmine ka sisuliselt kõigi elanikeni, mitte piirdudes üldiste meediakampaaniatega ja ainult noortele suunatud koolitustega. Nagu näitab naiste tugikeskuste töökogemus, on tänapäeval ka vanemaealised seksuaalselt aktiivsed, nii et teavitustegevus tuleb suunata kõigile eagruppidele.

Nagu VTKs on välja toodud, oodatakse seadusemuudatuse järel olulist pöördumiste arvu kasvu. Suur osa neist ilmselt süüdimõistmiseni ei jõua, kuid kindlasti suureneb nii politsei kui teiste õiguskaitseasutuste, samuti sotsiaalvaldkonna töökoormus, mis nõuab lisatööjõudu.

Seejuures vajavad kõik kannatanute ja süüdistatavatega kokku puutuvad spetsialistid põhjalikku koolitust, et oma töös uut lähenemist rakendada.

Seetõttu peaks seadusemuudatusega, eriti praeguste kõigi valdkondade kärbete taustal, kaasnema ka konkreetsete lisaressurside planeerimine, vastasel korral toimuks ühe kuriteoliigi kannatanute kaitse teiste kuritegude tõttu kannatanute kaitse vähenemise arvelt.

Mis puudutab vägistamisohvrite järeltuge, siis peaks meie hinnangul juriidiline abi kohtusse pöördumisel olema vajadusel tagatud võrdselt kõikides kuritegudes kannatanutele, mitte ainult teatud kuritegude ohvritele. Sama peaks kehtima ka pikaajalise psühholoogilise nõustamise ja psühhoteraapia osas, kus tuleks lähtuda individuaalsest abivajaduse hindamisest, mitte kuriteokoosseisust.

Piiratud ressursside tingimustes tuleks riigil meie arvates panustada eelkõige ennetustöösse, et hoida ära kahjude tekkimist. Noortele tuleks koolides pakkuda terviklikku suhteharidust, millest seksuaalharidus moodustaks ühe osa.

Seksuaalvägivalla ennetamiseks ja ühiskonna väärtushinnangute suunamiseks ülioluline samm oleks meie hinnangul alaealiste ligipääsu piiramine netipornole, kust noored omandavad väärade ettekujutuse seksuaalsusest. Seda ei suuda Eesti riik teha üksi, kuid vastava algatuse võiks esitada Euroopa tasandile.

Loodame, et meie sisendist on kasu seaduseelnõu väljatöötamisel.

Täname võimaluse eest osaleda senistes aruteludes ja oleme valmis edaspidiseks koostööks seadusemuudatuste sõnastamisel.

Lugupidamisega

Eha Reitelmann

Eesti Naiste Varjupaikade Liidu juhatuse esinaine